

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
200

פרשת כי תבא

תנה ליבך ועיניך

וְהֵייתָ מְשֻׁעַע מִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה (כח, לד). ביאר רבי עמנואל חי די ריקי בספר חושב מחשבות (פ' כי תבוא, אות קכד) שמוכיח בזה הכתוב על עוצם החיוב בשמירת העינים מראות כל רע, כי אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות ושגעון כמו שאמר ריש לקיש במסכת סוטה (בדף ג ע"א), וזהו 'והיית משוגע', שתחטא, 'ממראה עיניך אשר תראה' האיסור וחומדתו, כמו שאמר רבה במסכת סנהדרין (דף מה ע"א) שמסורת היא בידניו שאין יצר הרע שולט אלא במי שעניו רואות, וכמו שאמר רבי לוי בירושלמי ברכות (פ"א ה"ה) שהלב והעינים הם שתי סרסורי החטא, כי העין רואה והלב חומד, ועל כך אמר הכתוב (משלי כג, כו) "תנה בני ליבך לי ועיניך דרכי תצורנה", שאמר הקב"ה 'אי יהבת לי לבך ועיניך, אנא ידע דאת לי' (-אם נותן אתה לי את לבך ועיניך, אני יודע שאתה שלי).

אנא בשרא ואנת אש

ועל כך יש לאדם ליתן סייגים וגדרים רבים שלא יבוא לכדי מכשול חלילה, שהרי אפילו גדולי האמוראים והתנאים הוצרכו לכך, וכמעשיות שהובאו במסכת קידושין (בדף פא ע"א) מרב עמרם חסידא שכמעט שנתפתה לחטא עד שהתגבר על יצרו בגבורה והכריז בקול שנפלה דליקה בביתו, שמתוך שיתאספו כולם יתיבייש מהם וימנע מעבירה, ובזה זכה שיצא ממנו יצרו בדמות עמוד אש ואמר ליצרו 'חזי דאת נורא ואנא בשרא, ואנא עדיפנא מינך' (-ראה שעל אף שאתה עשוי מאש ואני מבשר ודם, בכל זאת הריני עדיף ממך, שהתגברתי עליך), ועל שם זה נקרא 'חסידא'. וכן רבי מאיר שהיה מתלוצץ בעוברי עבירה וטען שאם היו רוצים יכולים היו להתגבר על יצרם, כי דבר קל הוא, עד שניסחו השטן ונדמה לו כאשה העומדת מעבר הנהר, וחפז עליו יצרו לתובעה לעבירה והחל לעבור הנהר, עד שעזבו היצר באמצע הנהר ונגלה אליו ואמר לו, אם לא שמכריזים ברקיע 'הזהרו ברבי מאיר ותורתו' הייתי עושה אותך כדבר שאין בו ערך. וכעין זה היה עם רבי עקיבא, ועם רב אשי.

כי האדם יראה לעינים

ועיקר נצחון האדם בעולם הוא בקדושת עיניו, שבזה מאירה נשמתו על גופו ומקדשת אותו בכל מיני קדושות. כי העינים חלונות הנשמה הם ובהם היא ממשלתה, כמו שהמשיל רבי לאנטונינוס במסכת סנהדרין (בדף צא ע"א) את הגוף לרגלים ואת הנשמה לעינים, וכענין שאמרו במסכת ברכות (בדף י ע"א) שמה הקב"ה רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית, והוא כמו שביאר הרמ"ד וואלי בקהלת (ב, ג) מה שכתוב על יום המיתה "ביום שיזועו שומרי הבית... וְחָשְׁכוּ הַרוּאוֹת בָּאוֹבוֹת", שהנשמה רואה מתוך העינים ומסתכלת בנשמת חבירו בהביט אל עיניו, וכנרמז במה שאמר הקב"ה לשמואל הנביא (בשמואל א' טז, ז) "כי האדם יראה לעינים", ומפני כך אמר רבי יוחנן במסכת מגילה (בדף כח ע"א) שאסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע, כי הצדיק פוגם את נשמתו כשהוא מסתכל בנשמתו של אדם רשע המטונפת

והמכוערת מעוצם רשעתו, כדרך שהוא פוגם את נשמתו כשהוא מסתכל בכל מיני טומאה וטינוף, אבל לעתיד לבוא שיתוקנו כל הנשמות יסתכלו הם זה בזה ויתוסף להם אורה ושמחה.

שויתי לנגדי

ולכך יש לאדם ליתן כל מגמתו לקדש עיניו יותר ויותר, עד שלא יהיה בהם שום צד אחיזה לרע, ויהיה יצרו מסור בידו וכבוש תחתיו, והוא מתוך שירים עיניו תמיד כלפי שמיא להתבונן ולהתפעל מגדולת יצר בראשית, עד שלא יסיח דעתו מרוממותו והדרו, ויקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד", כמו שכתב הרמ"א בריש השולחן ערוך (בסימן א' סעיף א), ומתוך התבוננות זו יראה ויתבונן בעולם הגשמי בדרך רחמים וחמלה, ובזה נעשים לו העינים להתקרבות גדולה לה' ב"ה ויהיה יצרו מסור בידו. והוא כענין שכתב העבודת ישראל (כפ' שופטים) שדרך העבודה הנכונה היא להסתכל תמיד על גדלות הבורא ב"ה אשר ברא השמים ושמי השמים וכל צבאם, ומכולם עיקר רצונו בעבודת האדם השפל, אחרי אשר יטהר ויזבח את יצרו הרע ויעסוק בתורה ובעבודה זו תפילה מעומק הלב, וערבה לה' מנחתו, ובכל זאת צריך לזכור שפלותו וחטאתו מימי קדם ולהכנע ולהיות לו רוח נשברה, ועל פי שני אלה הדרכים תכון העבודה לה'. אמנם מי שמתפלל ועובד לה' רק במחשבת גדלות הבורא ואינו מקטין את עצמו, שמתוך כך מתגאה הוא ברוחו לאמר ברוך ה' אני מתפלל ועוסק בתורה ובמצוות, או להיפך מי שמסתכל על עצמו שהוא אין ואפס, אלא שהוא מתנהג במרה שחורה ומתמרמר כל כך עד שלא יאמין שהקב"ה ישמע לתפילתו, ואם כן למה יתפלל בחינם, הנה תועבת ה' גם שניהם, ועל זה רמז רשב"י בסוף התיקוני זוהר (בתיקון ע, דף קלו ע"ב) במה שאמרו במסכת חגיגה (בדף ב ע"א) שהסומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, כי האדם צריך לפקוח עינים, אחד להסתכל על גבהות הבורא ב"ה ורצונו בעבודת שוכני בתי חומר, והשני לזכור קטנות עצמו, עד אשר יעמוד בחיל ורעדה, ולקיים 'לפניו נעבוד ביראה ופחד'.

לעילא לית ערוה

כי כל דרך בירור הרע והכנעתו הוא בקדושת העינים, שבהם ועל ידם הולך האדם ומתעלה יותר ויותר בקרבת הבורא ב"ה, כמו שאמר רשב"י בתיקוני זו (בתיקון סט, דף צט ע"א) שכאשר מקדש אדם את עיניו הרי מדבק הוא נשמתו בעולם האצילות שאין שם שום רע, ומתוך שאין להן אחיזה שם כלל מקבל הוא משם כח וקדושה עליונה להכניע את ה'ערוה' וצד הקליפה. כי כאשר נאחזת בו צד הקליפה הרי הוא כ'עיוור', ועליו נאמר "לפני עיוור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד), כי מסוכן הוא ליפול לידי מכשול, אבל כאשר מקדש אדם את עיניו נפתחים לו מראות אלהים חיים כפי דרגתו, להתקרב אל נועם זיו חי העולמים ב"ה ולחזות בגדולתו, ובזה מתברר הטוב מהרע ודבק הוא בצד החיים וחי לעולם.

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועת והצלחת:
יוסף בן אלישבע הדסה, דוד בן חנה, מזל נעמי בת נוריה גורית
להקדשות ניתן לפנות בטל' 076.599.599.1

לעילוי נשמת
שיינא בת מיכל,
גאולה בת דינה
יחיאל בן ג'ניה

היו במשתגעים

ובזה מתהפכת לו הקללה של 'והיית משוגע ממראה עיניך' לברכה נצחית, כמו שאמר אליהו לרשב"י בזוהר חדש כי תבוא (בדף עג ריש ע"ב) שכל קללות אלו עתידים להתהפך להם לישראל לברכה. וכמו שביאר זאת המראה יחזקאל (כפ' נצבים) שמצד האמת ראוי היה שתהיה יראתו יתברך לנגדינו תמיד, לפחוד אל ה' ואל טובו, שהרי בנוהג שבעולם כשעומדים בני אדם לפני מלך בשר ודם תסמר שערות בשרם ונופלת יראתו על פניהם, וגם כשרואים באדם כמה מעלות ומדות טובות, וגם מקבלים ממנו כמה טובות, הנה כל זה מושך טבע האדם לאהבה אותו מאוד אהבה עזה, אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר נגד הקב"ה אשר הוא מלך על כל הארץ, שראוי שתפול על האדם אימה ופחד ויראה גדולה לכל הפחות כשעומד להתפלל לפניו, ואיך אפשר שהאדם עומד ומתפלל ומחשב מחשבות זרות ושוכח כלל שעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לפחוד אל ה' ואל טובו.

אלא שזהו מפני חולשת האמונה, שאם היה נקבע בלב האדם שהקב"ה עומד לנגדו כמו שרואים למראה עינים, בוודאי היה ירא וחרד מלפניו. וזהו מעלות הצדיקים ההולכים לפני ה' שמגבירים בקרבם תמיד אש אהבתו יתברך, כמו שכתב הרמב"ם בשלהי הלכות תשובה (כפ"ה ה"ז) שדבר ידוע וברור הוא שאין אהבת הקב"ה נקשרת בליבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה, כמו שציוה הקב"ה ואמר "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ו, ה), שאין האדם אוהב את הקב"ה אלא בדעת שידעהו, ועל פי הדעה תהיה האהבה, אם מעט מעט, ואם הרבה הרבה, לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג. והוא כמו שמצינו בנביאים בעת הנבואה שהיו כמשתגעים, וכענין הכתוב (במשלי ה, יט) "באהבתה תשגה תמיד", כי מחמת גודל הדביקות נעשו כמשוגעים, כי הרגישו קדושת ה' עין בעין.

ונתתי לכם לב בשר

וכמו שביאר בהיכל הברכה (בדברים יב, כא; כח לד) שכאשר שומר אדם עצמו מחמימות והתלהטות הרע וכופה את יצרו, נהפך לו כל האש והחמיוס הרע לזהירות וזריזות ואור וחיות המצוות ולימוד התורה בשמחה, באש קדוש, אש גבוה, ובוזה נכנע צד הרע לגמרי, ועל זה נאמר "ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל לו, כו), ששבים כוחות הרע ועולים ונכללים בצד הקדושה, ועל זה נאמר 'והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה', שהם אורות צחצחות אור נועם זיו עליון. ומה שנאמר הדבר בלשון קללה הוא מפני שכנגד מדרגת משה רבינו שהיה רואה באספקלריא המאירה בקירון אור פנים ושב אל המחנה בנייחא דרוחא ובדעה מיושבת, נחשב הדבר כקללה, אבל כנגד מדרגת כל אדם הרי זאת כברכה.

והאר עינינו בתורתך

ולזאת יש לאדם לדרוש אור פני ה' ב"ה כפי שמגלים עיני העדה שבכל דור, שיתן כל ראייתו ופירושו שכלו כפי שמגלים הם בראייתם ופירושו שכלם, ובוזה ילך ויקדש ראיית עיניו יותר ויותר בדעת ודבקות אמת בחי העולמים ב"ה.

כמו שביאר רבי עקיבא אייגר (הובא בדרושו וחיודושו עה"ת בדברים כח, לד) שעל כך אנו מתפללים בכל יום 'והאר עינינו בתורתך', על אף שאין מסור הדבר לכל אחר ואחד, שהרי יש שאינם יכולים לקרוא ולהבין בתורה, אלא שתיבת 'עינינו' מורה על עיני העדה, כמו שאמר משה רבינו ע"ה לחותנו 'והיית לנו לעינים' (במדבר י, לא), וכן דרשו בספרי (פ' עקב, מא) מה שכתוב "עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים" (שה"ש ז, ה), ש'עיניך' אלו הם הזקנים המתמנים על הצבור, וכן בתנחומא (תצוה, ה) דרשו מה שכתוב "הנך יפה עיניך יונים" (שה"ש א, טו), שמה העינים הללו כל הגוף מהלך אחר העינים אף ישראל כולם מהלכים אחר סנהדרין, וזאת היא תפילת כל איש בישראל שיאיר השי"ת עיני העדה בתורתו, ויזכו כולם לילך לאור עיניהם וראיית שכלם.

ממראה עיניך

וכתב שם עוד, שכנגד זה היא הקללה 'והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה', שיש שמתמנים חלילה רבנים עלי צבור שהם מתעים אותם מדרך ה', וכאשר הולכים הציבור אחריהם הנה כל העם הקדוש נראה כמשוגע רק מ'מראה עיניך', הם אלו הרבנים שנעשים להם חלילה לעינים. וכן הביא בשו"ת מהרי"א ענין (בס"י, בדף יג ע"א ואילך) בשם הגאון בעל קצות החושן, שכאשר הולכים ישראל אחר רבנים שאינם מהוגנים חלילה, הוא קללה גדולה יותר ממה שנאמר תחילה (דברים כח, כח) "יככה ה' בשגעון", כי 'והיית משוגע ממראה עיניך' הוא שלא תדע כלל מענין השגעון, ולא תצטער במעשיך המקולקלים כי תסבור לפי דעתך המשובשת שישירים הם בעיניך, והכל מפני שנתונים הם ל'מרות רבנים שאינם ראויים, המתעים את ישראל מדרך ה' ב"ה כראוי. וכן ביאר רבי דוד טעביל בספר בית דוד (בקונטרס פרי עץ חיים, דרוש למתן תורה, דף טז ע"א ואילך), והוסיף עוד, שהוא מפני שרואה הקב"ה שאין עושים ישראל רצונו, ולכך מעמיד להם בראשת עיור ליתם להם מכשול, וכמשל שאמרו במסכת בבא קמא (בדף נב ע"א) שכאשר כועס הרועה על עדרו, מסמא הוא את ראש העדר, והיא נופלת בכורות, וכל העדר אחריה.

לשמוע קול שופר

והכל הוא מפני שהולכים ישראל איש כפי הישר בעיניו ואינם דבקים בדרך ובהנהגה שמוסרים החכמים האמיתיים שבכל דור, וכמו שדרש המהר"ם מבריסק (בדרשת שבת שובה תרצ"ב, סוף אות ז) שבזה 'היזק ראייה שמהי היזק' (כ"ב ב ע"א), שאם הולך האדם בכל דבר אחר ראות עיניו, הרי הוא מזיק הרבה בכל ענין. ועל כך אנו מברכים 'לשמוע קול השופר', כמו שכתב בספר לוח ארז (החדש, פ' נצבים, דף לד ע"ב) שבא הדבר ללמדנו שעיקר כוונתו הוא השמיעה והקבלה, ולא הראיה, כי מחטא אדם הראשון נתקלקלה הראיה, ומאז כל תוקף תקוותינו הוא על כח השמיעה, שכאשר שומע אדם בקול החכמים האמיתיים, שיוורו לו הדרך כפי שרואים הם בעיניהם הזכות והטובות, הרי שהולך הוא לבטח בדרך ה' עד לתכלית הטוב לנצח, ועל כך הבטיחנו הקב"ה (בישעיה מב, טז) "והולכתי עורים בדרך לא ידעו, בנתיבות לא ידעו אדריכם, אשים מחשך לפניהם לאור, ומעקשים למישור, אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם".

"אך טוב וחסד ירדפוני" (תהלים כג, ו)

משיעור יום ד' אחרי מות קדושים תשע"ז

א

ראשונה שבשם הוי"ה כמו שאמר רשב"י בזוהר (בהקדמה, בדף ב ע"א), ובלא התשובה אין שייכות לבריות בעיני העולם הבא.

ולכן מביא השו"ע ביורה דעה בסימן של"ח (בסעיף א) שקודם שהולך האדם מן העולם צריך הוא להתוודות ולעשות תשובה בכדי להכין את עצמו לענין העולם הבא, כך שעל ידי התשובה והוודוי יהיה לו שייכות עם עיני העולם הבא. ולכן בערב שבת קודש הוא זמן נעלה לתשובה כמו שכתב השל"ה (במס' חולין, תו"א קיח ובמס' שבת, נ"מ ח), כי שבת היא אחד משישים לעולם הבא כמו שאמרו במסכת ברכות (בדף נג ע"ב), וכדי שיהיה לאדם

משמעות עיני התשובה היא שיהיה האדם מוכן ומזומן תמיד לעמוד לפני השי"ת ולא יהיו העוונות חוצצים בינו לבין השי"ת, כנאמר (בישעיה נט, ב) "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם", ובכל פעם שעושה האדם תשובה ומתוודה הרי נעשה בזה כבריה חדשה כמו שאמר רב יצחק בויקרא רבה (א, ל), ומנקה עצמו מכל חוצץ בינו לבין השי"ת. והנה כל ענין וצד של חטא אינו שייך אלא בעולם הזה, ולכן כל שייכות וקשר לעולם הבא שאין בו צד חטא הוא רק על ידי תשובה, ולכן נקרא העולם הבא 'עולם התשובה', שהוא סוד הבינה ואמא עילאה, שהיא סוד האות ה'

שייכות בשבת קודש צריך הוא לנקות את עצמו ולהתחדש כברייה חדשה מתוך ענין התשובה והיודוי.

והנה ביום הכיפורים גם סוד עולם הזה וסוד המלכות ואת ה' אחרונה שבשם הוי"ה עולה לדבקות בעולם הבא, והוא אשר פורשים אנו ביום כיפור מכל עניני עולם הזה. ולכך עיקר הכניסה לסוד עולם הבא ביום הכיפורים הוא מתוך תשובה ויודיים כמו שתקנו חכמים ביום הכיפורים. והוא שאמר רבי יהודה בזוהר ויחי (בדף רכ ע"א) שהצדיקים כל ימיהם כיום הכפורים, כי בכל יום ויום מסתכלים ומתבוננים הם כאילו אותו היום מסתלקים הם מן העולם, ומתוך כך עושים תשובה שלימה לפני השי"ת כוידוי שכיב מרע.

ב

והנה שורש כל חטא ועוון הוא בפגם העיניים, שכאשר לוקח האדם את עיניו ומביט בהם על הבריאה מצד אכזריות ועין רעה, ומביט בעצמו במחשבה שיש בו רע ושייכות אל הרע, בזה מתחבר הוא אל הרע. ותכלית התשובה שיראה האדם רק את הטוב שבבריאה ויראה בעצמו רק צד של טובה וברכה, ולא יתן עיניו לצד הרע כלל, והוא פנימיות משמעות הוידוי, שמתודה האדם 'איך פניתי אל הרע, ואיך לא ראיתי את כל הטוב שהשי"ת נתן לפני, ואיך העלים ממני יצר הרע את כל הטוב הגנוז בי עד שהלכתי לחצוב לי בורות נשברים ומים מטונפים', וכך צריך להתבונן היטב איך פנה אל הרע ולא אל מים חיים ותורה זכה ונקיה, ויבים ויתבונן ששורש הכל הוא מה שהחשיך היצר את עיניו מלראות את כל הטוב שיש בו, ואת כל הטוב שנתן הקב"ה לפניו בכל יום ויום. ולכן כאשר אדם אחד עושה תשובה יכול הוא להטות לכל העולם כולו לזכות כמו שאמר רבי מאיר במסכת יומא (בדף פו ע"ב), ויכול הוא להכריע לבדו את הכף שנזכה לגאולה שלימה, כי בכל תשובה שעושה האדם מבטל הוא בשורש את ראיית הרע בעולם ומקרב את ההתבוננות בטוב ה' יתברך, שהוא אור הגאולה שאז יכירו וידעו מטובו של השי"ת.

ולכן כאשר עושה האדם תשובה הוא עולה למעלה מן הטבע, כי עולם הבא הוא עולם שכולו טוב ואין בו צד רע כלל, וכל מחשבה של רע, ובזה מתקן כל העוונות בשרשם, כי שורש כל העוונות מצד דרך העצבות והדאגה שהם אם כל חטאת, וכל צד של דאגה ועיצבון ומרירות הרי זאת מתוך שחושב האדם בדרכי הטבע, שהוא מתוך שלא תיקן עדיין את פנימיות ושורש העיניים בתשובה ויודוי, שלכן דבוק הוא בצד הטבע והטבע הוא שמושל עליו, וכאשר כל מחשבתו היא כפי דרך הטבע הנה לפי ראיית עיניו בדרכי הטבע יש לו לכנוס לעיצבון ודאגה, שהם אם כל חטאת כאמור, אמנם כאשר עושה אדם תשובה עולה ומתקן בזה את עיניו ומעלה אותם להתבונן ולחשוב רק מצד השגחת השי"ת ולמעלה מן הטבע, שכל זה הוא כנגד עולם הבא ועולם התשובה כאמור, ובזה עולה הוא ומתקן כל העוונות בשורשם וזוכה לתשובה שלמה כראוי. וזה שאמר רבי יצחק בזוהר וישב (בדף קפה ע"ב) על מה שכתוב (דברים לג, ו) "יחי ראובן ואל ימות", שכל העושה תשובה מקיים אותו הקב"ה בעולם הזה ובעולם הבא, כי בזה זוכה בעולם הזה לייחד שתי עולמות, כי אינו רואה צד רע כלל.

ג

והוא דרך השווה לכל נפש וכל אדם יכול להשיג זאת, שכל העושה תשובה מעומק הלב לאמיתו יכול לראות בחוש שיש בו הפרש גדול בין קודם התשובה ולאחריה, ששוב אינו רואה את העולם וכל עניניו כמו שהתבונן קודם שעשה תשובה, וזהו מפני שתיקן בתשובתו את פנימיות ושורש העיניים, ועתה יש לו קשר ושייכות יותר אל הטוב המוחלט ועולם הבא שכולו טוב. וזהו לכל אחד כפי דרגתו, שיש שיכול להשיג מתוך התשובה התבוננות בהשגחת ה' עליו, ויש שישגיג מתוך התשובה מדרגה נפלאה בכיטחון, ויש שיכול לבוא מתוך תשובתו להשיג את כל סוד עולם הבא בשלימות שאין שלימות אחריו, וכענין רבי אלעזר בן דורדיא שיצאה בת קול והכריזה ואמרה שמזומן הוא לחיי העולם הבא כמובא במסכת עבודה זרה (בדף יז ע"א), כי השיג בתשובתו בשלימות לכל סוד עולם הבא כמדורגתו. ועל כך אמר דוד המלך (בתהלים פו, ב) "שמרה נפשי כי חסיד אני", ששם עצמו בעיניו כחסיד בכדי שיבוא לתשובה באמת כראוי, כי אם ישם אדם עצמו

כרשע הרי שדבק הוא מתוך כך בעיניו יותר ויותר בתוך הטבע, ומקשר את עצמו עם העולם הזה, ולכן צריך שיטה עיניו לצד החסד, ומתוך כך יוכל להתוודות ולעשות תשובה. והוא שאמר רבי אלעזר בזוהר בלק (בדף קצה ע"א) שאמר כן דוד על עצמו משום שאין לאדם לשים עצמו רשע, ושב ואמר רבי אלעזר שאין הדבר בא ללמד שלא יפרש האדם חטאיו בעת ששב בתשובה, אלא שמתוך שמפרט את חטאיו בוידוי ותשובה הרי שנחשב הוא לחסיד. והוא מפני שבזה פורש מראיית עצמו לרשע ומסיר עיניו מלראות בבריאה כל רע, ובכך נדבק בימין ה' הפשוטה לקבלו שהיא צד החסד והטוב, ולכן דוקא מתוך כך שנמצא בדרך התשובה הרי נקרא הוא 'חסיד'.

ד

וזה שאמר דוד (בתהלים כז, ד) "אחת שאלתי מאת ה'... שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה'", שביקש בזה שתהיה כל עבודתו את השי"ת מתוך התשובה הנקראת נועם ה' כמו שאמר רשב"י בזוהר חדש שיר השירים (בדף עו ע"א). וזהו שאמר 'לחזות בנועם ה'', כי כל ענין התשובה תלוי הוא בעיניים, איך רואה האדם את עצמו ואת הבריאה, ועל כך אמר 'לחזות', היינו לראות את ענין התשובה. כי כאשר יש לאדם דרך נכון לראות ולהתבונן על ענין התשובה, הנה הוא הפתח והחלון עבורו לתשובה, אך כאשר אין לו טובת עין על התשובה נחשב הדבר שאין מספיקין בידו לעשות תשובה. והרפואה לזה הוא לילך אצל חכמים אמיתיים ששייבו לו את הטובת עין שהיה בו קודם שחטא, וכענין שאמרו במסכת ברכות (בדף לה ע"א) שכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה תקנתו שילך אצל חכם שילמדנו ברכות, היינו שילמדו איך להביט על הבריאה ועל טובת השי"ת, וממילא לא יפגום בענין הברכות, וכענין שכתוב (במשלי כב, ט) "טוב עין הוא יבורך", שטובת העיניים בא לשלימות ענין הברכה.

ועל כך יתפלל כל אדם, שתהיה לו עין טובה על הבריאה ומתוך כך יהיה סר מרע ויביט בעצמו בעין טובה, וכענין שאמר דוד 'כי חסיד אני', ובזה יהיה קרוב אצל התשובה. כי כפי שמביט האדם על העולם כך יהיו מחשבותיו רודפות במוחו ומחשבתו, שאם יביט בה האדם בצד של חסרון ותלונה, ירדפוהו מחשבותיו בענין זה עד אשר יבוא לדאגות ומרירות חלילה. ומתוך שני ענינים טורד היצר את האדם, הראשון שרודף את מחשבתו שהוא בא משורש קשה ויש בו תאוות קשות בשורשו ורחוק הוא מהשי"ת מצד טבעו ושורשו, והשני שרודפו לאמר שהינו רשע ומתוך כך אינו מניחו להביט על הטוב שבו ועל כל מה שזוכה לעבוד לה' ב"ה בכל יום ויום, ועל כך אמר דוד (בתהלים קיט, פו) "כל מצוותיך אמונה, שקר רדפוני עזרני", שכל מצוותיך אמונה' הוא מה שרדפו לדוד מצד שרשו, ועל כך אמר 'כל מצוותיך אמונה' שהוא ענין מואבי ולא מואבית כדפרש רש"י שם, ו'שקר רדפוני עזרני' הוא שרודפו היצר בדבר שקר, לאמר שהינו רשע ואין בידו כל זכות.

ה

אך כאשר נושא האדם את עיניו אל צד החסד תמיד, ויש לו עין טובה על התשובה, ושמח הוא בוידוי לפני השי"ת, הנה היא דרך האמת בעיניו בעבודת השי"ת לבוא תמיד לפני השי"ת ולהתחנן לו ולבקש מלפניו שיקבלו ויקרבו, ויתקן לו את העיניים והמחשבה עד שלא יביט ברע כלל, ובזה זוכה שירדפוהו מחשבות של רחמים ומחשבות של חסד וטוב הגמור, וכמו שהתפלל דוד המלך (בתהלים כג, ו) "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, ושבתי בבית ה' לאורך ימים", היינו שזוכה לאורך ימים' שהוא ענין עולם הבא, כי בזה זוכה לייחד בחייו שני עולמים ולכלול העולם הזה בעולם הבא. כי העיניים הם כמו שני יהלומים שנתן הקב"ה לאדם, וצריך הוא לשמור עליהם מכל משמר, ויתן את דעתו היטב במה הוא מסתכל ומביט בעיניו. ועיקר פנימיות ענין העיניים הוא שיראה האדם תקוה תמיד, ובפרט בדור זה שהכל מסביב חשוך צריך שיראה האדם בעיניו רק ענין של אור ותקוה, וכך בכל איזה דבר הבא לאדם ומחשיך לו הארת ליבו, או בכל מחשבה זרה, יטה מחשבתו בתוקף גדול רק לצד הטוב והתקוה. שהרי לכל אדם יש איזה ענין המעיק עליו, או שנמצא הוא בענין של ספק ואינו יודע להיכן יפנה ומה יעשה ומה יהיה עליו, וכך כאשר אין לו דרך נכון ואמת לפניו הרי שנמצא רוב ימיו בדאגה וטרדה, והוא שורש כל חטא ועוון הבאים מתוך בשורשם

וכן הוא בענין הלב, שמחפים עליו שתי ערלות, ערלה גסה וערלה דקה, ועל הערלה הדקה נאמר (בדברים י, טז) "ומלתם את ערלת לבבכם", שהוא מה שעוסק האדם בדרכי התשובה והיודי כפי שלמידה התורה, שבזה מסיר את הערלה הגסה החופה על ליבו, מתוך הלב נשבר והתענית, וכמו שעושים אנו באתערותא דלתתא ביום הכיפורים בכל חמשה עיניים וביודיים הרבה, שבזה מסיר הוא מקרבו את כל כל הדאגות העצבות והצער, כי שורשם ומהותם היא מצד הערלה הקשה. ולכן אחר התשובה בא האדם לשמחה, וכמו שיוצאת אז בת קול האומרת "לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך" (קהלת ט, ז), כמו שאמר רב אחא בקהלת רבה (ט, סדרא תליתאה ג).

והסרת הערלה הדקה היא גילוי פנימיות הלב, שבהסרתה מתגלה כל הטוב הגנוז בלב כל אחד ואחד, ותכלית הסרת הערלה הדקה האוטמת את עין האדם מלראות את כל הטוב הגנוז בליבו יהיה לעתיד לבוא, והוא כנגד מצוות ה'פריעה' שהוא מלשון גילוי, שהוא סוד מה שנקרא 'פרעה' כן, שהוא מלשון פריעה, כי בהסרת ידו מעל ישראל נתגלה כל הטוב שהיה גנוז בהם תחת השעבוד. וענין סוד הפריעה והגילוי הנעשה בהסרת הערלה הדקה מן הלב נעשה על ידו יתברך לבדו, וכענין שנאמר (שם ל, ו) "ומל ה' אלהיך את לבבך", וכנאמר (שם ה, יד) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה". שבפסח הוציא אותנו הקב"ה בעצמו מגלות של העולם הזה לגאולה שהיא ענין עולם הבא, ולכן גאולת מצרים הייתה מצד עולם היובל שהוא עולם התשובה וסוד הבינה כמו שאמר רבי יצחק בווהר יתרו (בדף פה ע"ב) וכן שאמר רשב"י בתיקונ"ז (בתיקון לב, דף עו ע"ב) שלכך מוזכר חמישים פעמים יציאת מצרים בתורה.

[ובאמת שאין בכל התורה ענין של כרת בביטול מצוות עשה אלא בפסח ומילה כמובא במשנה כריתות (א, א), ואמר רשב"י בווהר (בח"א בהשטות, דף רס ע"א) שהוא מפני שפסח הוא כנגד סוד המלכות והעולם הזה שכנגד מצוות לא תעשה, ובפסח אנו מכניעים את העולם הזה שהוא סוד הטלה ועבודת המצרים, וכופים אותו תחת הנהגת העולם הבא והנצחיות, שמכניסים אנו את הטבע תחת הנהגת ההשגחה העליונה שהיא למעלה מהטבע, וכן הוא בענין המילה, שגם שהיא מצוות עשה יש בה כרת, מפני שעל ידה עולה המלכות שכנגד לא תעשה, שהיא מידת הלילה והעולם הזה, ונכללת במידת יום והעולם הבא שהוא למעלה מן הטבע, וכאשר אין האדם נימול או שאינו עושה את הפסח, הנה נידון הוא על ידי המלכות בכרת על כך שלא הוציא את עצמו מתחת יד פרעה וחכמות הטבע והעולם הזה].

ולכן בכל דרך התשובה צריך האדם ליכור שמחוייב הוא לבוא ולעשות את מצוות התשובה בכל פרטיה כמובא ברמב"ם בהלכות תשובה, ובזה מסיר הוא את הערלה הגסה מן הלב, אמנם לזכות להסיר הערלה מפנימיות הלב, שהיא הערלה הדקה ובסוד הפריעה, הנה זה נעשה רק על ידו יתברך כאמור. וכל מה שבא האדם להשתפכות הנפש בתשובה ולב נשבר באמת אפילו לרגע אחד, הרי זאת מפנימיות הלב ולא מחיצוניותו, ולכן זהו שפע וברכה הנשפע מאיתו יתברך, שהוא יתברך בעצמו מל את לבבו, ולכן לא ידמה בדעתו שבא בעצמו לאיזה מדרגה גדולה, אלא יתלה הכל בחסדו יתברך וטובו. וזהו שהתפלל דוד 'אך טוב וחסד ירדפוני', היינו שידע ויבין שהטוב והחסד שיתגלה מן הלב הרי הוא מצידו יתברך, שנעשה הדבר מאליו, וכענין 'רדפוני'.

והעיקר שיהיה האדם תקיף במחשבתו וראיית עיניו על הטוב המוחלט, עד שיראה ה' את רצונו האמיתי להתקרב אצלו יתברך וימול הוא יתברך את לבבו, עד שיזכה לתשובה ואמונה שלימה בעולם הבא, ותהיה כל עבודתו למעלה מדרך הטבע ובהשגחה שלימה מאיתו יתברך.

מתוך ריבוי היגון והדאגה כאמור, ולכן צריך שיתאמץ בכל כוחו לחשוב ולראות את טוב השי"ת בכל שיש לו בחייו, וכאשר ידע שבזה תלוי הכל, והוא תיקון המחשבה והעיניים הנעלים מן הכל, מתוך כך יראה בחייו את הטוב והחסד שרודפים אותו, היינו שכל מחשבותיו הולכים ממילא תמיד אל הטוב.

וכאשר מחשבת האדם מתוקנת בענין זה הרי שלימוד תורתו הוא ענין אחר, ומה שילמוד בשעה אחת שזכה לתיקון המחשבה והעיניים יהיה רב הכמות והאיכות יותר מכמה שעות שילמד מתוך דאגות ומרירות, וכל תלמודו יחקק במוחו, ויזכה למצוא איך לעבוד לה' ב"ה מתוך מה שלמד, כי היא תורה לשמה. שכאשר אין לאדם תיקון המחשבה והעיניים, הרי שרחוק הוא מן התשובה, וגם כאשר עושה תשובה נדמה הדבר לכבד בעיניו מאד, והיה טוב בעיניו שלא היה צריך לעסוק בתשובה, וההפסד הגדול ביותר הוא מה שמאבד בזה את עסק התורה לשמה, שמתוך כך אינו לומדה בשמחה ובחיות כראוי, שהרי כאשר אין לאדם מחשבה ועין מתוקנת התורה מסתלקת ומכך באים לידי אבלות, וכענין ימי העומר שאנו מתאבלים על מיתת תלמידי רבי עקיבא מפני שנסתלקו ועלו יחד עם תורתם ולא זכינו לגילוי תורתם, וכל זה מפני שלא היה להם תיקון העיניים בשלימות כמעלת מדרגתם, ולא היו רואים את הטוב המוחלט כפי שהיה ראוי להם במדרגתם, עד שלא כבדו זה לזה כמו שאמרו במסכת יבמות (בדף סב ע"ב), ומכך נמשך סוף דבר האבלות בימים אלו לדורות.

וכאשר אין מרגיל האדם עצמו לראות תמיד רק את הטוב נאחזת בו ענין ה'רע עין', שנקראת בלשון יחיד, כאילו היא עין אחת בלבד, מפני שהוא כסותם עינו האחרת מלראות את הטוב, וכענין שנאמר בבלעם (בבמדבר כד, א) "שתום העין", כי עינו אטומה מלראות את רחמי השי"ת, ומכך בא לחטא ועוון עד שאול תחתית כבלעם הרשע, ובא לידי אכזריות כמו שאמר רבי חייא בר סימון בשמות רבה (א, ט) שהיה בלעם מייעץ לפרעה כל דבר אכזריות, והוא כמו ערלה המכסה על העין מלראות את טוב השי"ת, ומתוך כך יורד למקום הטבע ומתרחק מהאמונה בעולם הבא עד שמתרחק מהתשובה. ולכן תיכף כאשר נולד איש מישאל מצווה הוא על המילה, ובזה מסיר הוא את הקליפה והערלה גם מהדעת והמחשבה, ומתוך כך יש לפניו דרך לעלות מהטבע אל למעלה הטבע, ולכלול את העולם הזה בעולם הבא. ולכן לאומות העולם אין חלק בתורה והתכללות בעולם הבא, כי לא הסירו את הערלה במילה ופריעה.

כי הנה יש לעבודת השי"ת בתוך הטבע, היינו שעובד האדם בתורה ומצוות מתוך מציאות גבולות הטבע, ויש עבודת השי"ת שהיא למעלה מן הטבע, שעובד לה' ב"ה בדרך שהיא למעלה מן הטבע. ומהות מצות המילה היא כנגד ענין הטבע, שבמילה מסיר את הקליפה עד שיכול לעבוד לה' ב"ה בדרכי הטבע, ובפריעה מסיר הוא את הקליפה הדקה, שבזה יכול לעבוד להשי"ת למעלה מדרך הטבע. וכל עבודת היהודי קשורה היא במהותה במעל הטבע, ולכן אמרו במסכת שבת (בדף קלז ע"ב) שהמל ולא פרע הרי הוא כאילו לא מל. כי במילה ובפריעה מקשרים העולם הזה לעולם הבא, וכמו שדרשו במסכת מנחות (בדף כט ע"ב) את הכתוב (ישעיה כו, ד) "כי ביה ה' צור עולמים", שבאות ה' נברא העולם הזה, ובאות ו' נברא העולם הבא, ונרמז הדבר בנוטריקון 'מילה' שהוא מל - י"ה וכן 'פריעה' הוא נוטריקון פרע - י"ה, כמו שאמר רשב"י בתיקונ"ז (בתיקון כב, בדף סח ע"א), וכמובא בדברי רבנו האר"י בעץ חיים (שער לג, א), כי ב'מילה' מסיר את הקליפה השורה בדעת האדם על עניני העולם הזה וחיבורו לעולם הבא, וב'פריעה' מסיר את הקליפה השורה בדעתו על עניני העולם הבא וחיבורו העולם הבא לעולם הזה.

קחו חלק
במפעל
הקודש

המעונינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות

076.5995991 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com

לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com